

ознаки злочину, або виключення чоловіка з актового запису про народження дитини як її батька.

Якщо перешкод для пред'явлення позову про розірвання шлюбу немає, суд приймає позов та розглядає справу. При цьому він уживає заходів щодо примирення подружжя, якщо це не суперечить моральним засадам суспільства (ст. 111 СК). При розгляді справи суд з'ясовує фактичні взаємини подружжя, дійсні причини позову про розірвання шлюбу, бере до уваги наявність малолітньої дитини, дитини-інваліда та інші обставини життя подружжя (ч. 1 ст. 112 СК України). В літературі зазначалося, що у більшості випадків подружжя сповіщає суд про причини розпаду своїх сімейних стосунків, але якщо воно відмовляється їх розкрити, суд не вправі примушувати його до цього¹. При з'ясуванні усіх питань подружнього

життя суд має враховувати, що Сімейний кодекс закріплює правило, відповідно до якого регулювання сімейних відносин здійснюється з урахуванням права на таємницю особистого життя їх учасників (ч. 4 ст. 7 СК).

Відповідно до ч. 2 ст. 112 СК суд постановляє рішення про розірвання шлюбу, якщо буде встановлено, що подальше спільне життя подружжя і збереження шлюбу суперечило б інтересам одного з них, інтересам їхніх дітей, що мають істотне значення. Таким чином, СК підставою для розірвання шлюбу встановлює порушення інтересів членів сім'ї, що мають істотне значення. Питання щодо порушення (або непорушення) таких інтересів та ступінь їх значущості для подружжя або дитини встановлює суд з урахуванням усіх обставин справи.

Література

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2001 року (редакція від 10.11.2016 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
2. Чернега В. М. Вимога відповідності поведінки суб'єкта моральним засадам суспільства в контексті положень ч.2 ст.110 Сімейного кодексу України / В. М. Чернега // Форум права. - 2013. - № 1. - С. 1141-1146.
3. Сімейне право України: Підручник / Л. М. Баранова, В. І. Борисова, І. В. Жилінкова та ін.; За заг. ред. В. І. Борисової та І. В. Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер, 2004. - 200 с.
4. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України: Видання друге, доповнене / Харитонов Є. О., Харитонова О. І., Білоусов Ю. В. та ін. За ред. Є. О. Харитонова. - Х.: ТОВ "Одіссей", 2008. - 659 с.

УДК 342.7

ПРАВО НА ІНДИВІДУАЛЬНІСТЬ ТА ЙОГО МЕЖІ

Гонтар М. – ст. 3 курсу, гр. ПРвн-31

Науковий керівник – к.ю.н., доцент Світлак І.І.

Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Індивідуальність (individuality) в самому широкому розумінні цього терміна можна визначити як властивість, ознаку, характерну рису (чи їх сукупність), яка притаманна певній людині (предмету, явищу), і є визначальною для її розмежування, окреслення і характеристики.

Індивідуальність – це та властивість, якою пронизані все сфери життєдіяльності суспільства: від побутової (бабусині вишиванка, рушник, ікона є індивідуальними) до сфери правового регулювання. Навіть в такій загальнотеоретичній, фундаментальній, базовій і методологічній юридичній науці як теорія держави і права, незважаючи на свій предмет – загальні закономірності виникнення, розвитку та функціонування держави і права (інших державно-правових явищ), ми можемо знайти певні «індивідуальні» елементи – індивідуальний правовий статус, особи як індивідуума, який становлять персоніфіковані права і обов'язки; індивідуалізація актів застосування норм права як їх характерна ознака; індивідуалізація державно-примусових заходів залежно від тяжкості правопорушення і властивостей правопорушника як вимога принципу доцільності юридичної відповідальності; індивідуальна правосвідомість, як сукупність правових поглядів, почуттів, настроїв і переконань конкретного індивіда; індивідуальна правова культура як обумовлені правовою культурою суспільства ступінь і характер прогресивно-правового розвитку конкретної особи, які забезпечують її правомірну

діяльність тощо. Не оминула «індивідуальність» і галузеві юридичні науки (наприклад, в цивільному праві речі за своїми властивостями класифікуються на родові і індивідуально-визначені; серед основних принципів призначення покарання у кримінальному праві виділяється принцип індивідуалізації покарання). Однак найчастіше термін «індивідуальність» вживається для характеристики саме людини. В цьому випадку під цим поняттям (лат. *individuitas* – неподільність) розуміють сукупність психічних властивостей, характерних рис і досвіду кожної особистості, що відрізняють її від інших індивідуумів [1, с. 357].

Окрім індивідуальних фізичних і соціальних ознак, фізична особа (відповідно до норми ст. 24 ЦК України, людина як учасник цивільних відносин вважається фізичною особою) [2] має певні суспільні, природні, правові властивості, які її індивідуалізують саме як учасника правовідносин і впливають на її правове положення (індивідуальний правовий статус). До таких ознак і властивостей фізичної особи варто віднести: а) ім'я (окрім того, що ім'я – один з основних засобів індивідуалізації фізичної особи, право на ім'я, право на його зміну та право на його використання є основними особистими немайновими правами (ст.ст. 294–296 ЦК України).

Відповідно до ч. 1 ст. 28 ЦК України фізична особа набуває та здійснює цивільні права та обов'язки під своїм ім'ям (прізвище, власне ім'я та по батькові) [2]; б) вік (вік фізичної особи зумовлює набуття

часткової, неповної та повної цивільної дієздатності на надання неповнолітньому повної цивільної дієздатності (емансипація); в) родинний (сімейний) стан; г) стать; д) стан здоров'я (важлива ознака яка індивідуалізує фізичну особу враховуючи психічний стан її здоров'я) [3, с. 259].

Однак не лише фізична особа, а й будь-який інший суб'єкт правовідносин володіє певними природними, суспільними, правовими властивостями, які його індивідуалізують (наприклад, найменування, комерційні найменування, виробничі марки, знаки для товарів і послуг, доменні імена є основними ознаками, що індивідуалізують юридичних осіб, як учасників правовідносин). Але лише фізична особа наділена таким особистим немайновим правом (благом), яке за своєю природою може належати лише людині і яке спрямоване на забезпечення її соціального буття – правом на індивідуальність.

Право на індивідуальність – закріплена нормами цивільного права міра можливої поведінки фізичної особи, яка передбачає гарантовану можливість вільно, на власний розсуд визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя, а саме: створювати, володіти, змінювати, використовувати свою індивідуальність, а також вимагати захисту у разі будь-якого порушення цього права. Зміст будь-якого особистого немайнового права взагалі і права на індивідуальність зокрема складає, відповідно до норми ст. 271 ЦК України, можливість фізичної особи вільно, на власний розсуд (тобто без втручання інших осіб) визначати свою поведінку у сфері свого приватного життя а саме:

1) право володіти певною індивідуальністю, тобто бути визнаним носієм цього особистого немайнового блага. До структури індивідуальності належить ціла низка особливостей фізичної особи, які можуть відбуватися у: а) зовнішньому вигляді фізичної особи (зовнішність, фігура, фізичні дані, одяга, зачіска, прикраси тощо, а також і сукупність усіх цих елементів); б) її голосі (певні звуки, що відтворюються у формі слів, мелодій, тембрі голосу тощо) і мовленні (як система звукових знаків з усіма своїми особливостями, наприклад, заїкання, невимова окремих звуків, говір, слова-паразити, сміх тощо); в) манері поведінки (поводження у стосунках з іншими особами та особливості у ставленні до речей, наявність моральних принципів, звичок та інших особливостей характеру); г) інтелектуальному, культурному та освітньому рівні (вміння спілкуватись, знання правил гречності, дотепність, кмітливість, хист тощо); д) інших характерних ознак, які відрізняють фізичну особу серед інших;

2) право використовувати свою індивідуальність, тобто обирати будь-яку з можливих форм та способів прояву своєї індивідуальності. Однак, не зважаючи на абсолютний характер цього права, воно може здійснюватися лише в певних межах, які встановлюються як на конституційному рівні (ст. 23 Конституції України) [4], так і нормами ЦК України (ст. 13 ЦК країни). Окрім того, відповідно до ч. 2 ст. 300 ЦК України фізична особа має право на індивідуальність «якщо вони не заборонені законом та не суперечать моральним засадам суспільства». Окремі прояви індивідуальності

можуть обмежуватися за певними критеріями (місцем, часом, специфікою діяльності тощо);

3) право створювати та змінювати свою індивідуальність, тобто можливість самостійно визначати її обсяг та зміст;

4) право вимагати захисту у разі будь-якого порушення права на індивідуальність, тобто можливість вимагати захисту у випадках, коли особі створюють перешкоди у реалізації цього права або коли вчиняють дії, якими порушується це право. Для захисту особистих немайнових прав, в тому числі і права на індивідуальність, згідно зі ст. 275 ЦК України можна застосовувати як загальні способи захисту прав, які передбачені главою 3 ЦК України (припинення дій, які порушують ці права, здійснення правопорушником дій, спрямованих на відновлення порушеного права), так і спеціальні (ст. 276–278 ЦК України). Окрім цього, якщо фізичній особі внаслідок порушення її особистого немайнового права завдано майнової та (або) моральної шкоди, ця шкода підлягає відшкодуванню (ст. 280 ЦК України). Враховуючи зазначене, індивідуальність можна визначити як неповторний, самобутній спосіб буття конкретної особи як суб'єкта самостійної діяльності, індивідуальна форма суспільного життя людини на протигагу типовості, загальності. Вона виражає власний світ індивіда, його особливий життєвий шлях. Людина стає індивідуальністю, коли її особистість збагачується одиничними та особливими, неповторними властивостями.

Норма ст. 269 ЦК України визначає дві підстави виникнення особистих немайнових прав – народження людини і припис закону (в деяких випадках момент виникнення цих прав не має точної фіксації і пов'язується з різними обставинами, які зумовлюються певними чинниками). Основна частина особистих немайнових прав фізичної особи є природними, тобто виникає у зв'язку з народженням (це право на життя, право на охорону здоров'я, право на свободу, право на особисту недоторканність, право на сім'ю, на безпечне для життя і здоров'я довкілля, право на ім'я тощо). Оскільки ч. 1 ст. 300 ЦК України закріплює норму, згідно з якою кожна фізична особа має право на індивідуальність, така можливість у особи з'являється також з моменту народження, а не з настанням певної обставини, наприклад, з моменту «перетворення» такої фізичної особи в особистість. Дійсно, як зазначалось вище, немовлята з моменту народження вже наділені певними особливими ознаками. Індивідуальність як риса і як міра можливої поведінки особи пов'язана не просто з людиною (фізичною особою), а такою людиною, яка вже пройшла процес соціалізації, саме з особою.

Отже, право на індивідуальність – це природне особисте немайнове благо, яким фізична особа може повноцінно «скористатися» лише з досягненням повноліття. Індивіду (людині як представнику свого біологічного класу *Homo sapiens*), безперечно, притаманні генетично закладені якості, що відрізняють його від інших людей – риси, які створюють його неповторність і індивідуальність. Ці індивідуальні властивості характеризують те загальне, що є у всіх людей, воно є природженим, а в деяких випадках передається у спадок.

Література

1. Цивільне право: підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін.; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатеевої, В. Л. Яроцького – Х. : Право. – 2011. – Т. 1. – 916 с.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 (редакція від 02.11.2016 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua>
3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України [Текст] / Ю. Б. Бек [та ін.]; ред. В. М. Коссака. - К. : Істина, 2004. - 976 с.
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 року (редакція від 30.09.2016 року) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

УДК 342.7

ПРАВО НА ЖИТТЯ ЗА ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЮ ДОКТРИНОЮ

Цицак А. – ст. 3 курсу, гр. ПРвн-31

Науковий керівник – викладач Жарчук В.А.

Вінницький коледж економіки та підприємництва ТНЕУ

Життя людини знаходиться на вершині піраміди соціальних цінностей, що цілком закономірно: при позбавленні життя всі інші права людини втрачають зміст, оскільки зникає їх носій. В сучасний період склалася парадоксальна ситуація: цінність життя людини, як особистого немайнового блага зростає, що призвело до міжнародного та національного правового закріплення норм, які забезпечують всебічний захист життя. В той же час життя окремої людини день за днем знецінюється. До недавнього часу люди навіть не уявляли хоча б абстрактно оцінки життя в грошовому виразі, а на сьогоднішній день призначається викуп заручників, ціна вбивства на замовлення і т.д.

Спроба виправити сучасний стан і забезпечити захист життя не взагалі, а конкретної людини можна шляхом зростання ролі галузевого, зокрема, цивільного законодавства.

Право на життя становить першооснову всіх інших особистих немайнових прав. Конституція України у статті 27 закріплює положення: «Кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави захищати життя людини» [1]. Але право на життя – надзвичайно об'ємне поняття, тому ми повинні розглянути схеми змісту цього права.

Висвітлення цивільно-правової природи права на життя передбачає аналіз відповідних положень Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Законодавець відносить до змісту права на життя наступні елементи:

- заборона позбавлення життя фізичної особи;
- захист свого життя і здоров'я та інших осіб від протиправних посягань не забороненими законом засобами;
- неможливість проведення медичних, наукових та інших дослідів щодо неповнолітньої, недієздатної особи чи без її вільної згоди;
- заборона задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя;
- недозволеність стерилізації щодо неповнолітньої особи та особлива вимога щодо порядку стерилізації недієздатної особи;
- визначений порядок проведення операцій по штучному перериванню вагітності, штучного запліднення та перенесення зародка в організм жінки [2].

Отже, законодавець регламентував елементи права на життя в одній статті. Однак у правовій науці існують різні думки стосовно змісту цього права.

М. І. Ковальов писав, що «право на життя» перш за все містить право розпоряджатися своїм життям, в тому числі й щодо заповідання собі смерті. По-друге, фізична особа здатна з власної волі заповідати собі смерть. Крім того, наявність чи відсутність цього права в законі навряд чи зможе зупинити людину, яка вирішила припинити своє існування заповіданням собі смерті [3, с. 170].

В статті М. Н. Малєїної міститься думка, що право на життя має декілька аспектів, в тому числі право на збереження життя і право на розпорядження життям. Цю думку ми не будемо розвивати, тому що ці аспекти не розкривають глибокого змісту права на життя [3, с. 172].

В підручнику „Права людини” під редакцією А. Є. Лукашова право на життя пропонується розглядати в двох, на нашу думку, теж не глибоких аспектах: як право особи на свободу від будь-яких посягань на її життя з боку держави, її представників чи приватних осіб, і як право особи на вільне розпорядження своїм життям [3, с. 173].

На думку О. Домбровської у зміст права людини на життя слід включити такі елементи, як: 1) визначення початку та кінця життя (як можливість людини існувати у часі і просторі, тобто діяти чи бездіяти на власний розсуд); 2) охорона життя (як можливість людини вимагати від зобов'язаних суб'єктів забезпечити існування у часі і просторі, гарантії від свавільного позбавлення людини життя, захист людиною свого життя та життя інших людей від протиправних посягань); 3) користування захистом життя людини з боку держави; 4) розпорядження власним життям; 5) можливість постійно користуватися таким абсолютним природним соціальним благом існування у часі і просторі; 6) можливість звертатися до компетентних і зобов'язаних суб'єктів для відновлення порушеної можливості чи відшкодування збитків при посяганні на життя; 7) запобігання передчасній смертності, включаючи дитячу; 8) протипожежні профілактичні дії [3, с. 174].

Отже, підсумовуючи все вищесказане, можна сказати, що до змісту права на життя в цивільному праві слід віднести наступні елементи: